

Т. В. Хоанг, асист.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ
vutuanhoang63@gmail.com

ТАРАС ШЕВЧЕНКО І В'ЄТНАМСЬКІ ЧИТАЧІ

Розглянуто ряд проблем, які традиційно пов'язані з перекладом творів Тараса Шевченка, у цьому разі саме в'єтнамською мовою. Проаналізовано цілий ряд особливостей української і в'єтнамської літературної традиції, що до сьогодні майже не досліджувалися. Доведено, що всі унікальні особисті характеристики світових культур загалом та окремих їх представників (у випадку цього дослідження – це український письменник Тарас Шевченко та в'єтнамський поет Нгуєн Зу) стають більш відкритими до розуміння як митці та особистості в процесі перекладу. Зауважене в статті загалом підтверджує нагальність досліджень проблем акультурації.

Ключові слова: ідея, права людини, етнічна культура, акультурація, проблема перекладу.

З прізвищем і творами Тараса Шевченка в'єтнамські читачі вперше познайомилися 62 роки тому з нагоди 145-річчя від дня народження українського поета, в 1959 році, на сторінках газети "Література" № 33, яку випускав Голос Союзу В'єтнамських письменників, відомий в'єтнамський поет Те Хань (1) переклав для в'єтнамських читачів два коротких вірші Т.Г. Шевченка "Три літа" і "О люди! Люди небораки!"

Це були два невеликих вірші, але вони викликали величезний резонанс серед в'єтнамської публіки, яка любила поезію, щирі почуття і душевні переживання. Коли говорять про великих поетів і художників, зазвичай розповідають про їх серця, що билися в ритм з часом, страждали разом із країною і співвітчизниками, раділи разом з народом. І Тарас Шевченко був саме таким поетом, таким художником!

Перекладені поетом Те Хань вірші були першими кроками в більш ніж піввіковому шляху вивчення творів великого

українського поета, які були перекладені письменниками, поетами, викладачами університетів і дослідниками у В'єтнамі.

Голова Союзу В'єтнамських письменників, поет Хіу Тхінь (2) одного разу сказав: "Для покоління письменників, які пережили В'єтнамську війну, ім'я Тараса Шевченка і його вірші стали знайомі ще зі шкільної лави поряд з такими великими іменами, як Пушкін або Шекспір ..." [2]. Поезія Тараса Шевченка, перекладена на в'єтнамську мову, мала значний вплив на світогляд, ідеологію і принципи творчості в'єтнамських поетів.

Кожен народ має свого видатного поета, через творчість якого яскраво виражається його національний дух. Кожного разу, читаючи твори такого поета, ми чітко бачимо унікальний характер нації.

Великий національний поет України Тарас Шевченко героїчно продемонстрував, що людина цілком може змінити свою долю. Його важке життя – він піднявся з колін, щоб стати великим художником і поетом – є переконливим, харизматичним митцем, найбільш привабливим для молодих в'єтнамських студентів.

Культура людства, в тому числі література і мистецтво, не унітарна, не одноголосна, а має симфонічний характер. Кожна етнічна культура має свої унікальні особливості, що є важливими для неї, подібно до того, як музичний інструмент для оркестру. Світова література зокрема, чи культура людства в цілому, – це одне ціле з безліччю різних інгредієнтів. Унікальних, особистих і незамінних. Таким чином, культури країн і народів, і великих і маленьких, завжди взаємопов'язані одна з одною, доповнюють одна одну. Проблема акультурації між етнічними народами є нагальною потребою. Вчені також доводять, що поділ східної і західної культури дуже відносний.

Я вважаю, що слово є потужним інструментом для кожної культури і цивілізації, особливо для досягнення ідеалів справедливості і прогресу. Літературні твори, на мій погляд, є мірилом для оцінки рівня цивілізованості суспільства. Література не просто відображає або покращує культуру, а й виховує, сприяє створенню враження про стан суспільства, розповідає читачам про життя, особисті почуття людей. Одна з місій літератури – об'єднувати духовну волю людей,

здійснювати внесок у вдосконалення реальності, у витворення шляхетних духовних стратегій.

У світі повному несправедливості, стогонів і страждань бідних, слабких верств суспільства, якою може бути роль літератури, якщо не захистити слабких і викрити несправедливість? Саме тому часто говорять, що література – революція, а перо – ефективна зброя.

Творчість Тараса Шевченка не втрачає сучасного характеру й актуальності. Вона – вічна на всі часи, тому що завжди стоїть на боці слабких, просякнута гуманізмом, любов'ю до бідних і пригноблених.

Саме тому в'єтнамські читачі виявили багато спільного між Тарасом Шевченком і в'єтнамським поетом Нгуєн Зу (3) (він був удостоєний ЮНЕСКО як світова культурна особистість за шедевральною поемою "Історія Кієу" (4))

Два поета з двох країн, географічно далеких одна від одної, але їх серця б'ються одним і тим же ритмом з мільйонами бідних.

Час, в якому жив Тарас Шевченко, – це епоха царської монархії у першій половині 19-го століття з кріпацтвом, жертвою якого був і сам поет. Він був свідком несправедливих сцен у житті Російської імперії. І з самої юності він виховував волю до опору, прагнучи свободи не лише для себе, а й для усіх кріпаків.

Час, в якому жив Нгуєн Зу, – початок 19 століття, період згасаючого феодалізму у В'єтнамі, багато селянських повстань спалахнули по всій країні, але не домоглися встановлення справедливого режиму. Народ все ще сильно страждав і терпів багато горя і поневірянь.

Двоє великих митців України і В'єтнаму мали різне походження, але відчували і страждання, і злидні, і несправедливість, і нелюдське ставлення. Тому творчість цих великих поетів орієнтована в одному напрямку – до трудящих. І по-особливому, глибоко, зі співчуттям, описана в ній доля жінок. Особливо яскраво це видно в двох шедеврах – поемі "Катерина" Тараса Шевченка і поемі Нгуєн Зу "Історія Кієу". В очах поетів людина є сіллю життя. І всі його базові цінності повинні бути захищені: право на життя, право на любов, право бути Людиною з великої літери.

Для наступних поколінь Тарас Шевченко залишив доволі багату і різноманітну спадщину. І для в'єтнамських читачів велике упущення, що кількість робіт, перекладених на в'єтнамську мову, мізерна, вона не охоплює весь грандіозний масштаб генія в різних галузях мистецтва, таких як живопис, поезія, проза, драма, скульптура...

Перекладачів з російської та української мов у В'єтнамі не так багато, більшість із них старше 80 років. А серед молодого покоління мало хто цим займається. Це факт, на який я хочу звернути увагу на цьому форумі. І хотів би почути вашу думку і поради (наприклад, організувати міжнародну конференцію перекладачів поезії Шевченка або вручення стипендії імені Тараса Шевченка відмінникам по літературі в школах В'єтнаму).

Тарас Шевченко залишив значну спадщину в прозі, в тому числі 9 повістей. До цього часу жодна з цих робіт не була перекладена на в'єтнамський мову. За підтримки професора КНУ Івана Петровича Бондаренка я звернувся до перекладу повісті "Художник" Тараса Шевченка, яка багато в чому є біографічною. Як то кажуть, талановита людина – талановита в усьому. Своєю прозою Тарас Шевченко підтвердив цей вислів. Можна сказати, що "Художник" – це істинний портрет Тараса Шевченка. Вірніше, психологічний портрет: яскравий, правдивий, який приваблює і переконує з першого рядка. Українська душа, український характер були відомі завдяки поезії Шевченка, тепер вони більш детально описані через його прозу. Талант поета і талант художника були дуже сильно переплетені в письменстві, тому його твори багаті образністю, поетичністю. Він був майстром опису внутрішньої психології людини.

Я сподіваюся, що після перекладу прози Шевченка на в'єтнамську мову, в'єтнамські читачі зможуть познайомитися з унікальною картиною душі і життя українського митця, особливо живописця.

Кожна мова, як людина, заслуговує на повагу, тому що це дар Творця. Кожна мова є одним тоном великого оркестру під назвою Людство. Світ був би сумнішим і біднішим, якби в такому "оркестрі" була відсутня в'єтнамська або українська мова і література.

Тому наше завдання перед мовою, загалом культурою нації дуже важке, але і дуже відповідальне – збагачувати, удосконалювати і поширювати її, щоб наші країни були ближчими одна до одної, краще розуміли одна одну, стояли пліч-о-пліч під мирним небом, наповненим сонцем.

ЯКБИ ЗУСТРІЛИСЯ МИ ЗНОВУ

Якби зустрілися ми знову,
Чи ти злякалася б, чи ні?
Якесь тихеє ти слово
Тойді б промовила мені?
Ніякого. І не пізнала б.
А може б, потім нагадала,
Сказавши: "Снилося дурній".
А я зрадів би, моє диво!
Моя ти доле чорнобрива!
Якби побачив, нагадав
Веселеє та молодеє
Колишне лишенько лихее.
Я зарідав би, зарідав!
І помоливсь, що не правдивим,
А сном лукавим розійшлось,
Слізьми-водою розлилось
Колишнеє святеє диво!

NẾU HAI TA LẠI GẶP NHAU

Nếu hai ta lại gặp nhau
Mắt em liệu có đôi màu, hỡi kính?
Hay em buông tiếng khinh khinh
"Anh là ai nhỉ, chúng mình từng quen?"
Rồi sau, chợt nhớ, chua thêm
"Một cơn ác mộng" không tên gọi là.
Còn anh, trái lại, vỡ òa
Niềm vui bất tận, ngỡ là chiêm bao
Em tôi, tuyết sắc nhường nào
Nét mày đen nhánh, nao nao nụ cười.

Anh đau khổ, anh ngâm ngùi
Nhớ thời trai trẻ ngọt bùi bên em.
Cầu trời, sự thật buồn rêm
Mộng đời tan vỡ đường em em về
Lệ tuôn mưa xối đầm dề
Thiên thần tuyệt sắc, bùa mê lòng người!

(Vũ Tuấn Hoàng dịch)

Важливі віхи на шляху знайомства в'єтнамських читачів з творами Тараса Шевченка:

– 1961 рік: "Літературна газета" № 137 від 10.03.1961 р. до 100-річчя від дня смерті поета опублікувала два вірші "Зелене поле" (перекладений з російської мови Тхюї Тоан (5)) і "Заповіт" (перекладений поетом Суан Шань (6) з французької мови);

– 1984 рік: на науковій конференції з нагоди святкування 170-річчя від дня народження поета в Ханойському університеті були прочитані важливі доповіді: "Поезія Шевченка – пісня кріпаків, котрі вимагають свободи" і "Тарас Шевченко – великий син українського народу і народність його віршів" викладача Нгуєн Суан Хоа(7);

– 1984 рік: "Літературна газета" від 21.09.1984 р. опублікувала вісім віршів Тараса Шевченка, перекладених Суан Хоа, і Суан Шань;

– 1988 рік: побачила світ книга "Тарас Шевченко" (видавництво культури, переклад Суан Хоа);

– 1998 рік: в журналі "Європейські дослідження" опублікована стаття "Тарас Шевченко – Український поет і російська література";

– 2001 рік: журнал "Дружба" № 28 (7-2001) був присвячений святкуванню 10-річчя незалежності України. Опублікована стаття "Тарас Шевченко – гордість народу України";

– Журнал "Зарубіжна література" до 140-річчя від дня смерті поета опублікував шість віршів, перекладених Суан Хоа;

– 2004 рік: в честь 190-го дня народження поета відбулася конференція в штаб-квартирі Союзу В'єтнамських письменників з участю Посла України у В'єтнамі Павла Султанського (8);

– Побачила світ книга "Поезія Тараса Шевченка" в результаті співпраці Ради літературного перекладу, Союзу В'єтнамських письменників і Центру Східно-Західних мов;

– 2009 рік: з нагоди 195-го дня народження поета літературна газета опублікувала статтю "Тарас Шевченко – поет бідних" перекладача Нгуєн Суан Хоа;

– 2012 рік: видавництво Союзу в'єтнамських письменників видало збірник "Вірші Тараса Шевченка", що складається з 234 сторінок, де подано паралельні тексти 36 творів українською та в'єтнамською мовами;

– 2018 рік: автобіографія "Художник", що увійшла до збірки українських письменників "Тропічна скрипка" у перекладі письменника та перекладача Ву Туан Хоанга. Видавничий дім Асоціації письменників В'єтнаму;

– 2019 рік: Автобіографія "Художник" була перевидана в журналі "Письменники та творці";

– 2020 рік: Поема "Катерина" та цикл ліричних поезій у перекладі письменника Ву Туан Хоанга були надруковані в журналі "Південна література В'єтнаму".

Примітка

Note

1. Те Хань (Té Hanh) 1921-2009. Його повне ім'я – Чань Те Хан, довоєнний в'єтнамський поет. – Te Hanh 1921-2009. His full name is Tran Te Hanh, a pre-war Vietnamese poet

2. Хіу Тхінь (Hũu Thĩnh) народився 1942 – в'єтнамський поет. Раніше він був президентом В'єтнамської асоціації письменників, а також головним редактором газети Ван Нге – Hũu Thĩnh was born in 1942 and is a Vietnamese poet. He was previously president of the Vietnam Writers' Association and editor-in-chief of the Van Nghe newspaper.

2. Журнал "Hũu Nghi" № 28 (липень 2001) сторінка 9

3. Нгуєн Зу (Nguyễn Du) – великий в'єтнамський поет, який писав на тиномі. Найбільш відомий як автор епічної поеми "Стогін понівеченої душі" більш відомої як "Поема про Кієу" або просто "Кієу" – Nguyen Du is a great Vietnamese poet who wrote in the Chu Nom. He is best known as the author of the epic poem The Moan of the Mutilated Soul, better known as The Poem of Kieu or simply Kieu.

4. Історія Кієу – (Truyện Kiều) Розділ неовокалу (китайською мовою 斷腸新), широко відомий як Казка про Кінью (Nôm: 傳翹), – це вірш великого поета Нгуєн Зу. Цей вірш вважається найвідомішим і класичним твором у в'єтнамській літературі. Вірш написаний на тині у шістнадцятковій формі, включаючи 3254 речення. Історія заснована на романі "Кім Ван Кі", оповіданні Цим Там Тай Нхань, поета з династії Мін, Китай. Твір розповідає про життя, виклики та страждання Туї Кієу, красивої і талановитої молодої жінки, яка жертвує собою, щоб врятувати свою сім'ю. Щоб врятувати батька та молодшого брата з в'язниці, вона продала себе заміж за чоловіка середнього віку, не підозрюючи, що він є торговцем людьми, і була змушена стати повією.

History of Truyện (Truyện Kiều) – The section of the neo-vocal (Chinese 斷腸新), widely known as the Tale of Kieu (Nôm: 翹), is a poem by the great poet Nguyen Du. This poem is considered the most famous and classic work in Vietnamese literature. The poem is written on the Nom in Luc Bat form, including 3254 sentences. The story is based on the novel "Kim Wang Ki", the story of Tsim Tam Tai Nhan, a poet from the Ming Dynasty, China. The work is about the life, challenges and sufferings of Thuy Kieu, a beautiful and talented young woman who sacrifices herself to save her family. To save her father and younger brother from prison, she sold herself to a middle-aged man, unaware that he was a trafficker, and was forced to become a prostitute.

5. Туї Тоан – Thúy Toàn Хоанг Туї Тоан, якого часто називають Туї Тоан, в'єтнамський письменник і літературний перекладач. Він був нагороджений орденом Дружби президентом Росії Дмитром Медведєвим в 2010 році в знак визнання його в'єтнамських перекладів віршів Олександра Пушкіна.

Thúy Toàn-Hoang Tui Toan, often referred to as Thuy Toan, is a Vietnamese writer and literary translator. He was awarded the Order of Friendship by Russian President Dmitry Medvedev in 2010 in recognition of his Vietnamese translations of Alexander Pushkin's poems.

6. Суан Шань – Xuân Sanh – Народився 16 листопада 1920 року в Далаті. Він помер 22 листопада 2020 року в Ханой у віці

100 років. Він був останнім поетом руху "Нова поезія" – Xuan Shan – Xuân Sanh – Born on November 16, 1920 in Dalat. He died on November 22, 2020 in Hanoi at the age of 100. He was the last poet of the New Poetry movement.

7. Нгуєн Суан Хоа – Nguyễn Xuân Hòa – Доцент, перекладач, науковець.

Nguyen Xuan Hoa – Nguyen Xuan Hoa – Vice-Professor, Translator, Scientist.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Журнал "Дружба" № 28 (7–2001) – Tạp chí "Hữu Nghị" số 28 (7–2001).
2. Журнал "Зарубіжна література" № 37 – Tạp chí "Văn học nước ngoài" số 37.
3. "Поезія Тараса Шевченка" Союзу В'єтнамських письменників і Центру Східно-Західних мов. "Thơ Shevchenko" của Trung tâm ngôn ngữ Đông-Tây.

REFERENCES

1. Magazine "Druzba" № 28 (7–2001) – Tạp chí "Huu Nghi" so 28 (7–2001). (in Vietnamese).
2. Magazine "Zarubizna literatura" № 37 – Tạp chí "Van hoc nuoc ngoai" so 37. (in Vietnamese).
3. "Poesia Tarasa Shevchenka" of the Union of Vietnamese Writers and the Center for East-Western Languages. (in Vietnamese).

Стаття надійшла до редакції 22.10.21

T. V. Hoang, Assist.

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv
vutuanhoang63@gmail.com

TARAS SHEVCHENKO AND VIETNAMESE READERS

The article discusses some of the issues traditionally associated with the translation of the works of Taras Shevchenko, in this case Vietnamese. Some features of the Ukrainian and Vietnamese literary traditions have been analyzed, and so far have not been studied. For example, translating place names, people's names, translating ancient phrases, idioms... The most difficult thing is that ancient words have changed their meanings. In short, translating poetry is not simply translating words but also translating an entire culture. Translators must, on the one hand, be faithful to the original, while on the other hand not distort the target language. A successful translation is one that reconciles both poles. The translation must be Vietnameseized in a skilled and professional manner so that readers can feel the beauty and uniqueness of Shevchenko's poetry.

It is proved that all the unique individual characteristics of world cultures in general and their own representatives (in the case of this study, it was Ukrainian poet

Taras Shevchenko and Vietnamese poet Nguyen Du) became more open to understanding as artists and personalities during the translation process. What is noted in the paper generally confirms the relevance of the study to problems of acculturation.

It is proved that Vietnamese poets with special responsibility approach the process of translation, trying to convey the fullness of Taras Shevchenko's words. Vietnamese translators put huge work into discovering and analyzing new sides of T. Shevchenko's works. One thing that makes Vietnamese readers and especially academic critics have a lot of love and admiration for the works of the great Ukrainian poet because they find similarities with the great Vietnamese poet – Nguyen Du. That similarity is reflected in the selection of typical female characters in the works.

Through the fate of a woman to tell the fate of an entire nation.

Keywords: *idea, human rights, ethnic culture, acculturation, translation problem.*